

Następstwa wybuchu II wojny światowej były tak różnorodne zarówno dla zmiany układu sił na świecie, pozycji poszczególnych państw, jak i losów każdego człowieka, że do dzisiaj trudne są do ustalenia i zobrazowania.

Mimo upływu 70 lat i prowadzonych badań nadal nie jest łatwo zmierzyć się z wieloma problemami, tym bardziej że z jednej strony wciąż pozostają niedostępne niektóre zasoby archiwalne, z drugiej pewnej relatywizacji ulega ocena sprawców i ofiar. Zmienia się nie tylko wiedza, ale szczególnie pamięć o tamtych wydarzeniach, przeżyciach ludzi, którzy doświadczyli ogromu tragicznych zdarzeń i bezmiaru krzywd, trudnej do opisania i przezwyciężenia traumy.

Na wstępie tego numeru proponujemy spojrzenie na sytuację Polski przed wybuchem II wojny światowej, jej relacje z Niemcami i innymi państwami zachodnioeuropejskimi. Pewnym dopełnieniem tych rozważań może być opis dywersji niemieckiej i walk na Pomorzu we wrześniu 1939 r.

Kolejne teksty ukazują źródła, cele, etapy i środki niemieckiej polityki gospodarczej na ziemiach wcielonych do Rzeszy, a także ściśle z tym związane represje stosowane wobec ludności polskiej, zamieszkującej te tereny i wysiedlanie Polaków oraz osiedlanie Niemców, a także prześladowania i zagładę Żydów w Kraju Warty dokonane przez nazistów.

Bardzo ważnym, chociaż nadal mało dotąd rozpoznany zagadnieniem, jest udział ZSRR w II wojnie światowej. W rosyjskim dyskursie o przeszłości, zwycięstwo nad faszyzmem nadal stanowi trwałe czynnik tożsamości zbiorowej. Obok jednak oficjalnego heroicznego obrazu Wielkiej Wojny Ojczyźnianej są również narracje odmienne, nie pasujące do paradygmatu zwycięstwa, co potwierdza współczesna kinematografia rosyjska.

W tym nurcie badań i pamięci mieszczą się również teksty opisujące tragiczne losy żołnierzy Armii Krajowej, deportowanych przez Rosjan (niehumanitarne warunki transportu i pobytu w obozach, niewolnicza praca) i represjonowanych po powrocie do Polski oraz przemoc, jaką stosowali żołnierze Armii Czerwonej wobec kobiet niemieckich.

W problematykę tego numeru wpisują się także publikowane źródła i polemiki oraz przykłady prób manipulowania refleksją historyczną właśnie na temat II wojny światowej.

Cennym uzupełnieniem zamieszczonych w tym numerze tekstów jest artykuł o działalności naukowej i organizacyjnej prof. Karola M. Pospieszalskiego, ukazujący zaangażowanie i starania Profesora o zachowanie ciągłości badań nad dziejami okupacji w Instytucie Zachodnim.

Hanka Dmochowska